

DE TOEKOMST IN VIER VERHALEN

SCENARIOPLANNING VOOR DE RELATIE ONDERWIJS-
ARBEIDSMARKT, Emmen 20 juni 2017

**KATA
PULT**

AANJAGERS
VAN DE KENNIS
VOOR MORGEN

1 INLEIDING

Wij zijn Katapult. Het snel groeiende netwerk van ondernemers, docenten, onderzoekers, professionals en projectleiders dat onderwijs en bedrijfsleven verbindt. Wij werken aan het beroepsonderwijs en beroepspraktijk van de toekomst. Zodat Nederland ook over 50 jaar één van de meeste welvarende landen is. In het Bruggebouw aan de rand van WILDLANDS in Emmen verzamelt zich een team van experts op het gebied van arbeidsmarkt en beroepsonderwijs. Hun missie vandaag is het starten van een scenarioplanning om inzicht te krijgen in de toekomstige arbeidsmarkt.

Oud president-directeur van Shell, Rein Willems, trapt af en daagt de groep uit om creatief om te gaan met de uitdaging om jongeren te interesseren voor de banen van de toekomst: "We zijn op de goede weg, maar in het beroepsonderwijs is nog veel te winnen in het verbeteren van de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Het goed vormgeven van de samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs is daarvoor de sleutel. Katapult is aan een prachtige missie begonnen deze toekomst vorm te geven".

Cees Alderliesten van het Rotterdamse CiV Maintenance & Procestechiek en één van de trekkers van Katapult laat zien dat de publiek-private samenwerking (PPS) met 149 centres in Nederland groeit en bloeit. Nu komt de tijd om als netwerk meer samen op te trekken en duidelijker op de kaart te staan in de samenleving en politiek. Doel is om de vruchten van de ervaring van afgelopen jaren te plukken en te delen met het hele beroepsonderwijs: "iedereen les in een PPS".

Vandaag, 20 juni 2017, start de dialoog met elkaar en met onze omgeving rond de strategische vraag:

Wat kunnen wij, als onderwijs en bedrijfsleven verenigd in Katapult, nú doen om in 2025 het beroepsonderwijs nog verder af te stemmen op de behoefte van werkgevend Nederland?

Hoewel niemand deze kan voorspellen is het wel van belang ons een beeld proberen te vormen van de toekomst. Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen en trends die de arbeidsmarkt in 2025 zullen bepalen? Welke onzekerheden zijn er en welke mogelijke verschillende routes, scenario's, volgen daaruit? Door ons bewust te worden van de belangrijkste variabelen voor de toekomst, kunnen we de vraag beter beantwoorden.

1 SCENARIOPLANNING ALS STRATEGIETOOL

Dr. Eric Puik is specialist van het zogenaamde Shell scenarioteam. Shell en andere organisaties gebruiken scenarioplanning als hulpmiddel om betere strategische beslissingen te kunnen nemen. "Scenario's zijn geen toekomstvoorspellingen, maar een net iets intelligentere manier van brainstormen", zo stelt Puik. Hij neemt energiek de leiding in de pressure cooker van deze middag. Het gaat om het bijeenbrengen van verschillende standpunten en visies, variatie is belangrijk. Zijn advies is daarnaast: haal er plezier uit. "

Bron: *De argumentenfabriek (mei 2016) "Werken in de toekomst: vier scenario's voor de organisatie van werk in Nederland in 2026"*

"Het goede nieuws is dat er geen goed of fout scenario is: de toekomst zal er toch weer anders uit zien dan je had gedacht".

2 UITKOMSTEN: VAN TRENDS NAAR ASSEN NAAR NARRATIVES

Vier groepen werken samen in twee sessies. In de eerste ronde wordt een analyse gemaakt en een lijst aangelegd met de trends en ontwikkelingen (zie bijlage). Dan volgt een keuze van twee variabelen die de toekomst naar een bepaalde kant kunnen 'tippen'. *Dit zijn die ontwikkelingen en krachten met een potentiële hoge impact en ook onzeker zijn.* Deze variabelen vormen een assenstelsel en vier kwadranten die zo de vier scenario's onderscheiden. In de groepen kwamen veel onderwerpen aan bod, van tweedeling in de samenleving tot circulaire productie, van personalized learning tot de internationale ontwikkelingen van Brexit tot het klimaatakkoord van Parijs. Hierna presenteren we de uitkomsten: de contouren van de vier scenario's.

Vervolgens laten we de assen zien die hebben geleid tot deze verhalen.

2.1 De contouren van de scenario's

Nadat de assen gekozen zijn volgt de volgende fase: het verrijken van de scenario's. Welke verhalen of 'narratives' kunnen de groepen verzinnen in deze korte tijd? Zijn deze plausibel en intern logisch? Hoe pakt de toekomst uit als je gedwongen aannames doet in de verschillende scenario's?

De groepen blijken hoogst effectief en creatief in het doorredeneren van de mogelijke toekomst, deze krijgen al contouren:

Scenario: Waarden gedreven Nederland

In dit scenario gaat het om het bruto nationaal geluk. Mensen staan centraal. Nederland doet niet mee aan de frontlinie van de digitale revolutie. De wereldeconomie wordt aangevoerd door een sterk China. Onze economie raakt intern gericht. Een deel van de talenten zal naar het buitenland vertrekken. Economische activiteiten richt zich minder op exporterende sectoren en meer op regionale sectoren als zorg, toerisme en vrijetijdseconomie. De rol van ambacht neemt toe. Productie richt zich op de Nederlandse en Europese markt en concurreert niet mee op de wereldmarkt op prijs. Toegevoegde waarde wordt vooral gezocht in een waarden-economie.

Scenario: De Zijderoute

China domineert de internationale economie. Nederland is daarom aangewezen op binnenlandse sectoren enerzijds (zorg, toerisme) en op een productierol anderzijds (maakindustrie) als productie-site voor Chinese bedrijven. Er is ruimte voor waarde-economie en er is een basisinkomen omdat digitalisering veel arbeid uitstoot. Onderwijs zal digitaliseren en is plaats onafhankelijk. Er ontstaat een tweedeling in de samenleving. De ene kant is verbonden met het digitale domein en de andere kant is de verzorgingskant. Wel is de samenleving duurzamer dankzij innovaties uit China.

Scenario: I-NL

Nederland loopt voorop in digitalisering en is in control. Het heeft een autonome rol in een internationale wereld verworven. Onze excellente ict infrastructuur en skills faciliteren vergaande individualisering en nieuwe manier van leren zoals on-demand, vraag gestuurd en blended learning. Daarmee krijgen studenten en werkenden regie op zelfontwikkeling in hun hele loopbaan waarin geen kwalificatiedossiers meer passen. Dit zorgt voor een nieuwe rol voor docenten als coach en scheidt ook nieuwe beroepen. Nederland heeft een hoog aanpassingsvermogen en kan snel inspelen op kansen en bedreigingen.

Scenario: Klein Zwitserland

De menselijke maat staat centraal in dit scenario. De samenleving is meer waarden gedreven. Focus op regionale circulaire productie en het oplossen van maatschappelijke vragen. De rol van vakmanschap wordt groter, er is een maakindustrie. Er is sturing op instroom van arbeidskrachten uit het buitenland: alleen mensen die we nodig hebben laten we binnen.

Het motto is think global, act local. Er wordt minder verdiend, maar we zijn gelukkiger. Keerzijde is dat de economische groei en daarmee de koopkracht en werkgelegenheid onder druk komen te staan. Ironisch genoeg zijn er daardoor wel weer voldoende docenten.

2.2 Op welke assen zijn deze scenario's gestoeld?

De geschetste scenario's hierboven zijn tot stand gekomen na een gezamenlijke afweging worden twee trends gekozen waarvan deze groep denkt dat deze in hoge mate de toekomst zullen bepalen.

1. De mate van doorwerking van digitalisering, robotisering en Artificial Intelligence.
2. De verschuivende internationale verhoudingen en daarbinnen de opkomst van China

Deze vormen de assen in ons stelsel. Om de betekenis van de assen helder te maken worden de uiteinden, de extremen, benoemt. Op de x-as (digitalisering) noemen we het ene uiterste "NL Disconnected" en de tegengestelde uiteinde "NL Fully Digital". De uiteinden van de y-as noemen we "China Rules" ten opzicht van "NL in Control".

Copyright of Shell International

4 HOE VERDER

Scenarioplanning is een hulpmiddel om een ordening aan te brengen in de veelheid van aspecten die de toekomst bepalen. Het Katapult netwerk gebruikt deze tool als input om een eigen rol voor de toekomst te helpen formuleren. Op 30 november 2017 tijdens de Katapultdag presenteren we een manifest en een actieplan.

De komende maanden verzamelen we meer input en verwerken deze in interactie met het netwerk en omgeving. We blijven onszelf jullie, het netwerk van specialisten en stakeholders, vragen stellen die bijdragen aan de visievorming. Wat bedoelen we met 'doorwerken van digitalisering' in het onderwijs? En wat bedoelen we bijvoorbeeld met "China Rules"; de interpretaties liepen soms nog uiteen. Deze verduidelijkingen zijn nodig om elkaar goed te begrijpen.

In een reflectie op deze eerste exercitie geeft specialist Eric Puik een advies mee om ons niet te verliezen in een mogelijke berg van data die hieraan te koppelen is: *"Maar wel moeten de contouren van de scenario's specifieker zodat de plausibiliteit en het realisme vergroot. En ook is een 'judgement call' nodig in hoeverre bepaalde krachten echt kunnen uitspelen rond 2025. In acht jaar kan veel veranderen, maar ook weer niet te veel. Zo zou het statement "China rules" mogelijk kunnen, maar eerder in 2035 dan in 2025. Dus wellicht moet dat worden afgezwakt of worden gegeneraliseerd. Mijn advies: werk deze scenario's iets verder uit, maar ga vervolgens snel aan de slag met jullie eigen plannen."*

**AANSPANNEN EN RICHTEN.
WIJ ZIJN KATAPULT**

**KATA
PULT**

**AANJAGERS
VAN DE KENNIS
VOOR MORGEN**